

ЛИМАН Віталій Васильович,

кандидат технічних наук, доцент

САХНО Андрій Анатолійович,

кандидат економічних наук, доцент

**ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ
WEBMONEY**

Розглянуто ризики використання грошових одиниць електронної платіжної системи WebMoney. Досліджено вплив на валютний курс грошових одиниць WebMoney таких чинників, як політична нестабільність в країні та санкції до системи електронних платежів WebMoney з боку державних органів. З'ясовано, що за умови відсутності санкцій до електронної платіжної системи, довгострокові коливання валютного курсу грошової одиниці WebMoney, яка співвідноситься з українською гривнею, співпадають з довгостроковими коливаннями валютного курсу гривні.

Ключові слова: *WebMoney, системи електронних платежів, валютні ризики, зміни валютного курсу.*

Considered the risks of using e-currency payment system WebMoney. The effect of the exchange rate of currency WebMoney factors such as political instability in the country and sanction system WebMoney electronic payment by public authorities. It was found that in the absence of sanctions for electronic payment systems, long-term exchange rate fluctuations currency WebMoney, which correlates with the Ukrainian hryvnia, consistent with long-term fluctuations in the exchange rate.

Keywords: *WebMoney, electronic payment systems, currency risk, exchange rate.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасне поширення Інтернет та розвиток різних видів електронного бізнесу сприяють все більш широкому використанню електронних платіжних систем, які забезпечують перевід коштів від одного користувача до іншого в режимі реального часу за допомогою мережі Інтернет. На сьогодні провідною системою електронних платежів в нашій країні та близькому зарубіжжі є електронна система розрахунків WebMoney Transfer. Основними перевагами системи WebMoney перед конкурентами є висока надійність, оперативність всіх операцій та широка популярність на пострадянському просторі, що робить цю систему зручним інструментом для розрахунків із закордонними партнерами з країн близького зарубіжжя.

Разом з тим, використання платіжної системи WebMoney пов'язане з певними валютними ризиками, оскільки ця система є неафіатною, тобто вона емітує та використовує власні грошові одиниці, а не грошові одиниці національної валюти. Тому вартість цієї грошової одиниці може змінюватись відносно грошової одиниці національної грошової системи. Оцінка валютних

ризиків користувачів WebMoney в Україні є актуальною задачею при використанні цієї платіжної системи в якості альтернативи безготівковим гривневим платежам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми операцій з електронними платіжними системами присвячені роботи вітчизняних науковців (Ф.Ф.Бутинець, А.М.Герасимович, Л.М. Кіндрацька, Л.О.Примостка, К.Раєвський, Т.Раєвська, В.І. Ричаківська, Р.І.Тиркало, З.І.Щибиволок та інші), а також – зарубіжних вчених (К.Г. Парфенов, Л.Р.Смирнова, В.Є.Черкасов). Однак, питання валютних ризиків при систем електронних платежів достатньо не вивчені і потребують подальших досліджень.

Метою статті є оцінка валютних ризиків, що з'являються при використанні грошових одиниць електронної системи платежів WebMoney в якості альтернативи безготівковим гривневим платежам.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Згідно досліджень Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, який в 2012 році опублікував звіт «Електронні гроші в Україні» [1], український ринок електронних грошей складає від двох до кількох десятків мільярдів гривень, що становить від 0,02% всіх безготівкових розрахунків. При цьому, згідно оцінок експертів [2], ринок електронних грошей в Україні зростає на 30–40% щорічно. Популярність електронних валют значною мірою зумовлена тим, при їх використанні відпадає необхідність оформлення банківських рахунків, податків, зовнішньоекономічних контрактів і т.д. Оскільки на відміну від безготівкових грошей, електронні гроші можна перераховувати напряму отримувачу, без посередництва банку.

Одиницями розрахунку усередині системи WebMoney є так звані титульні знаки, які українським користувачам доступні в чотирьох валютах: WMU, еквівалент гривні, WMR, еквівалент рубля, WMZ, еквівалент американського долара, і WME, еквівалент євро.

Використання WebMoney пов'язане з певними валютними ризиками, тобто – можливістю грошових втрат внаслідок різниці коливань валютного курсу WMU та валютного курсу гривні. Причинами виникнення валютного ризику є короткострокові та довгострокові коливання, що залежать від попиту та пропозиції на валютному ринку. Довгострокові коливання пов'язані із макроекономічними чинниками. А короткострокові зумовлені частими змінами попиту та пропозиції. Згідно [3] на валютний курс впливає значна кількість чинників, які умовно можна розділити на дві групи: кількісні показники розвитку соціально – економічної системи та - якісні показники. До основних кількісних показників відносяться наступні.

1) Обсяг грошової маси в обігу, який, відповідно до теорії ринкових активів є головним чинником, що визначає курс національної валюти.

2) Рівень інфляції.

3) Рівень облікової ставки. Підвищуючи облікову ставку, держава знижує вартість цінних паперів і підвищує ставки за кредитами в комерційних банках, що викликає нестабільну ситуацію на валютному ринку і може призвести до зниження курсу національної валюти.

4) Рівень валютних резервів, які забезпечують можливості стабільного курсу національної валюти.

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

6) Торговий баланс країни. При позитивному сальдо торгового балансу виникає тенденція до підвищення курсу національної валюти.

7) Обсяг експорту та імпорту, оскільки експорт є одним з найважливіших показників ефективності функціонування економіки.

8) Чистий обсяг інвестицій. Чим він більший, тим краще умови для зростання економіки і стабілізації курсу національної валюти.

9) Обсяг національного валового продукту. Зростання обсягу НВП в країні є запорукою стабільності національної грошової одиниці. До якісних показників, які впливають на формування курсу національної валюти, відносяться наступні:

1) Співвідношення внутрішніх і зовнішніх цін на певні групи товарів і послуг в Україні та інших країнах, що визначає паритет купівельної спроможності національної валюти.

2) Стан паливно - енергетичного комплексу України, оскільки від рівня енергетичної само забезпеченості країни залежить стан її економіки і стабільність національної грошової одиниці.

3) Стан сільського господарства України.

4) Політика Національного банку України, методи регулювання курсу національної валюти.

5) Економічні відносини України з МВФ, пов'язані з наданням Україні кредитів на здійснення структурних перетворень, стабілізації грошової одиниці і т. д.

6) Економічні та політичні відносини України з Росією. Україна і Росія є стратегічними партнерами, і від економічної політики Росії в значній мірі залежить стан платіжного балансу України, обсяг експорту вітчизняних підприємств і т. д.

7) Внутрішньополітична ситуація в Україні. Як свідчить світовий досвід, найбільш сильні коливання курсів валют спостерігаються до виборів і при зміні влади.

8) Можливі міжнародні економічні рішення стосовно України. Наприклад, введення економічних санкцій з боку світової спільноти може призвести до незапланованих втрат при здійсненні зовнішньоекономічних операцій і, як наслідок, до обезцінення національної валюти. І навпаки, вільна торгівля сприятиме розвитку виробництва і, як наслідок, стабілізації національної валюти.

9) Форсмажорні обставини (катастрофи, військові дії і т.д.), які можуть безпосередньо вплинути на курс національної валюти і також повинні бути враховані.

10) Погодні та природні умови в Україні, оскільки від природних умов країни залежить стан сільського господарства, розвиток промисловості і т. д.

11) Рефлексивність. Значний вплив на величину і динаміку валютного курсу має діяльність людини, яка може бути описана у вигляді рефлексивних процесів. Зважаючи на це, пропонується враховувати при прогнозуванні валютного курсу елементи теорії рефлексивності, яка полягає в тому, що існує певний взаємозв'язок між мисленням учасників і ситуацією, в якій вони беруть участь, в тому числі і на валютному ринку.

Оскільки перераховані кількісні та якісні показники можуть одночасно впливати і курс гривні і на курс WMU, для визначення валютних ризиків при переході з розрахунків у гривні на розрахунки у WMU потрібно дослідити різницю між зміною валютних курсів гривні та WMU. Для дослідження нами був взятий період з 30 квітня 2013 по 18 квітня 2014р.

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Саме на цей період припали санкції проти українського представництва WebMoney з боку державних органів [4, 5, 6]. Також на вказаний період припадають значні валютні коливання гривни внаслідок політичної нестабільності в країні. В якості джерела даних про валютний курс WMU відносно WMZ за досліджуваний період використовувався он-лайн сервіс <http://wm.exchanger.ru/asp/wmlist.asp>. Для дослідження даних щодо середнього міжбанківського курсу гривни до долару використовувався он-лайн сервіс http://bin.ua/charts/nbu_chart.html.

Рис. 1. Графік середнього міжбанківського курсу гривни до долару (1) та WMU до WMZ (2) в період з 30.04.2013 по 16.04.2014.

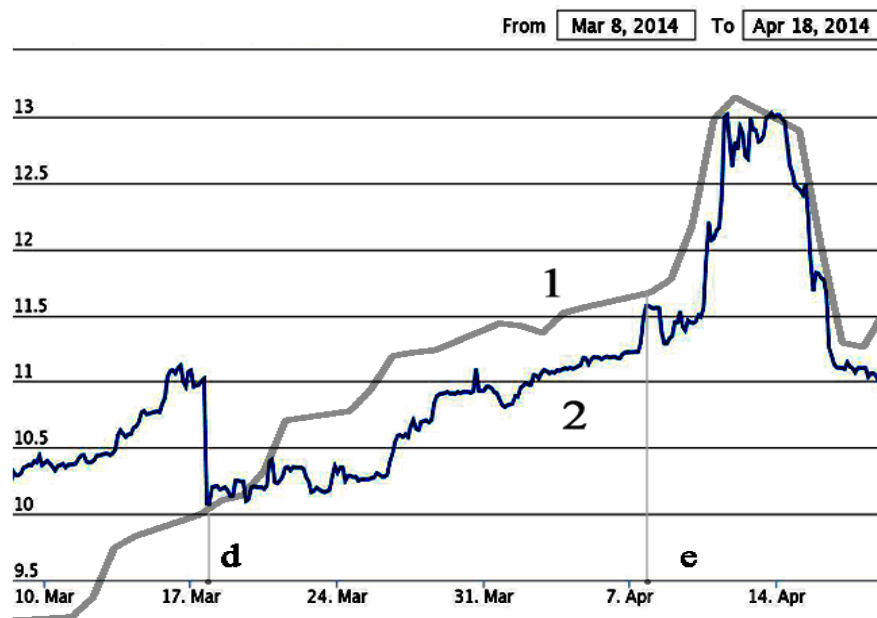

Рис. 2. Графік середнього міжбанківського курсу гривни до долару (1) та WMU до WMZ (2) в період з 8.03.2014 по 16.04.2014.

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Як видно з рис.1 та рис. 2, різкими коливання валютного курсу гривні відносно долара (1) супроводжуються наступні макроекономічні та політичні події:

b - Регулювання курсу національної валюти з боку Національного банку України. 7 лютого 2014 р. Національний банк України перейшов до гнучкого курсоутворення на валютному ринку, при якому і офіційний курс гривні до долара встановлюється на підставі середньоринкового курсу на міжбанківському ринку [7]. Офіційний курс гривні по відношенню до долара знизився до 8,7080 гривні за долар з 7,9930 гривні за долар, який зберігався незмінним із 9 липня 2012.

c - Зміна внутріполітичної ситуації в Україні. 23 лютого Верховна рада України призначила в.о. президента і скасувала мовний закон [8].

e - Зміна внутріполітичної ситуації в Україні. 7 квітня 2014р. у Донецьку натовп сепаратистів в ОДА "створив" і "приєднав" до Росії Донецьку республіку [9]. 8 квітня - антитерористична операція в Харкові [10].

Найбільш суттєві зміни графіку WMU/WMZ стосовно графіку гривня/долар в плані довгострокових коливань відбувались внаслідок наступних подій:

a - 11 червня 2013 р. – блокування банківських рахунків та вилучення комп'ютерної техніки українського офісу WebMoney [5, 6].

d - 17 березня 2014 року – розблокування банківських рахунків та відновлення нормальної роботи WebMoney в Україні [11].

Як видно з рис.1 та рис.2, в період з 11 червня 2013 р. по 17 травня 2014 року, курс WMU/WMZ був вищим курсу гривня/долар на величину 0 – 10%, окрім короткого періоду зміни внутріполітичної ситуації після 23 лютого, коли WMU був недооцінений в порівнянні з гривнею на величину до 18 %. Зниження вартості WMU в період 11.06.2013 – 17.05.2014 знаходить своє пояснення в труднощах виведення WMU в гривні по вигідному курсу. Згідно [6], в липні-серпні 2013 р. обмін WMU на гривні для фізичних осіб відбувався з комісією 15-19%. З нашого практичного досвіду, в цей період і до 17.03.2014, обмін WMU на гривні також проводився через он-лайн сервіс <http://mim.com.ua>, який дозволяв переводити WMU в гривні з комісією 0-3,5%, в залежності від банку, на картку якого відбувався перевід коштів. Але працював цей сервіс нестабільно, іноді з перервами в декілька днів та лише по 6-15 хвилин на добу. Саме непередбачуваністю в роботі даного обмінного сервісу, на нашу думку, пояснюється нестабільне співвідношення між WMU та гривнею в період 11.06.2013 – 17.03.2014

Після того, як 17 березня 2014 року банківські рахунки WebMoney в Україні було розблоковано і була відновлена робота обмінного сервісу українського представництва WebMoney [11, 12], курс WMU/WMZ став нижчим курсу гривня/долар на величину біля 5%. Довгострокові коливання цієї величини не перевищують декілька відсотків. Як видно із рис.1, приблизно на таку ж величину курс WMU був нижчий курсу гривні і в період до 11 червня 2013 р. На нашу думку таке переоцінення WMU пов'язане з тим, що вивід безготівкових гривневих коштів в готівку супроводжується певними витратами, тоді як за умови нормальної роботи WebMoney, вивід WMU в готівкову гривню є дешевшим і може відповідати вартості банківських послуг за користування банківською карткою. Вплив політичної нестабільності на коливання курсу WMU стосовно курсу гривні, за умов стабільної роботи WebMoney є незначним, як це видно з рис. 2, після 25

березня такі коливання є короткостроковими попри значні зміни курсу гривні в цей час.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. За умови стабільної роботи електронної платіжної системи WebMoney, довгострокові коливання курсу WMU майже синхронні довгостроковим коливанням валютного курсу гривні. Фінансові ризики внаслідок таких коливань не перевищують значення в декілька відсотків від грошової суми.

В подальшому вважаємо за доцільне продовжити дослідження фінансових ризиків, які виникають при обміні валют електронної платіжної системи WebMoney внаслідок короткострокових коливань курсів валют. Зокрема - дослідження оптимальної стратегії обміну валют, яка б узгоджувала вимоги максимально вигідного курсу обміну та терміну проведення обміну з урахуванням статистики короткострокових коливань курсів валют.

Список використаних джерел та літератури:

1. Віталій Кравчук, Дмитро Науменко, Андрій Глибовець. Електронні гроші в Україні. / Аналітичний звіт. - К.: Альфа ППК, 2012. - 64с.
2. Итоги-2013: Что изменилось в украинском интернете за год? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ain.ua/2014/01/02/506020>
3. Здановский Я. В., Гончарова В. А. Прогнозирование курса доллара США на основе теории нечеткой логики как основной этап управления валютными рисками. // Бізнесінформ № 7(1) '2011. - С.16-20
4. Офіційна позиція Міністерства доходів і зборів України з приводу ситуації навколо роботи оператора системи WebMoney. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/media-tsentr/novini/100169.html>
5. Податкова провела обшук та заблокувала рахунки української WebMoney [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/81959>
6. Шкарпова Є. Мимо кассы: невеселая история WebMoney // FORBES №9, 2013. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://forbes.ua/magazine/forbes/1357192-mimo-kassy-neveselaya-istoriya-webmoney>
7. Нацбанк перейшов до гнучкого валютного курсу [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/101321>
8. Події 23 лютого: Рада призначила в.о. президента і скасувала мовний закон Ківалова-Колесніченка [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/103008>
9. У Донецьку натовп сепаратистів в ОДА "створив" і "приєднав" до Росії Донецьку республіку [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/106949>
10. У Харкові триває антитерористична операція. Станції метро закриті [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/107009>
11. Рахунки WebMoney розблокували [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/105124>
12. <http://webmoney.ua>: [Електронний ресурс].